

»Lingvistiikkaan perustuvaa
tyylintutkimusta»

PIRKKO HAKOLA *Samuli Paulaharjun tyyli.* Keskeisiä syntaksin ilmiöitä. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran Toimituksia 315. Vaasa 1974. 375 s.

Tyylintutkimus on kielitieteen ja kirjallisuustieteen rajamaastoa. Ne väitöskirjat, joita suomalaisten kirjailijoiden tyylistä tähän mennessä on tehty, on esitetty tarkastettaviksi kirjallisuustieteen puolella (Kaarlo Niemisen väitöskirja Ahon tyylistä, Leevi Valkaman väitöskirja Linnankosken tyylistä). Pirkko Hakola, jonka Paulaharjun tyyliä koskeva väitöskirja tarkastettiin Helsingin yliopistossa syksyllä 1974, esiintyy kielen-
tutkijana. Tämän osoittaa jo alaotsikko Keskeisiä syntaksin ilmiöitä. Lingvistiikkaan perustuvaksi tyyllintutkimukseksi tekijä johdannossa työnsä luonnehtii ja lupaa »varsinaisen tehtävän ohessa» käsitellä myös kielitieteen periaatekysymyksiä (s. 21).

Tekstissä mikään ei viittaa siihen, että tekijä olisi perehtynyt nykyiseen lingvistiikkaan tai lingvistiseen stilistiikkaan. Yleislingvistiikka ja uudempi stilistiikka puuttuvat lähdeluettelostakin täysin: ei ole edes Enkvistiä (*Linguistics and Style*, *Linguistic Stylistics*), Sebeokia (*Style in Language*) tai Ullmania (*Language and Style*). Oudolta tuntuu, ettei ole hyödynnetty sitä vähäistäkään perustutki-

musta, mitä kotimaisten kirjailijoiden tyylistä on olemassa. Avuksi olisivat todennäköisesti olleet esim. Valkaman väitöskirja ja Helinä Koiviston tutkimus Aleksis Kiven kielen irrallisista aineksista (Suomi 111: 3); apposition käsittelyyn olisi voinut antaa syvyyttä Erik Ahlmanin kirjoitus (Vir. 1934). Nyt päälähteinä, joihin käsitteenmäärittelyssä luku luvun jälkeen viitataan, ovat Ikolan Suomen kielen käsikirja ja Erkki Itkosen Kieli ja sen tutkimus. Ahkerassa käytössä ovat myös Ravilan artikkeli lauseeseen liittyneistä irrallisista aineksista (Vir. 1945) ja Ikolan Das Referat. Irtokoristeilta vaikuttavat usein ne saksankieliset Haversin sitaatit, joita — välistä pitkänä sarjana — on ladottu Ikolalta, Itkoselta tai Ravilalta saadun määritelmän perään.

Tutkimuksen suunnittelu herättää eräitä kysymyksiä. Tutkittaviksi on valittu viisi syntaksin ilmiötä, seuraavasti otsikoituina: Appositio, Emfaattinen nominatiivi, Parenteesi, Sanajärjestyksen poikkeusilmiöitä, Referaatti. Valintaansa tekijä perustelee s. 20 seuraavasti: »Käsiteltävät viisi kielenilmiötä ovat kirjailijan kielessä tekstistä saatavan yleisvaikutelman perusteella niin yleisiä ja luonteeltaan dominoivia, että ne itse asiassa tarttuvat tutkittaviksi. Toisena, edellistä tärkeämpänä perusteena pidän kuitenkin valitsemieni kielenilmiöiden yleistä syntaktista luonnetta: tutkimuksen kohteista kolme ensiksi mainittua ovat lauseen irrallisia osia ja niin ollen tavallisesta syntaktisesta rakenteesta erottuvia, neljäs ja vii-

des ovat sellaisia kielenkäytön piirteitä, että ne ovat esiintymisellään omiaan luomaan yksilöllisen sävyn.» Vielä tiivistelmässä s. 337 toistuu se vastaansanomaton näkökohta, että kyseiset kielenilmiöt ovat itse tarjoutuneet tutkimuksen kohteiksi. Käsittääkseni stilistisessä tutkimuksessa voidaan ja on ehkä välttämätöntäkin nojautua subjektiiviseen vaikutelmaan, mutta niin tärkeässä asiassa kuin tutkimusalan rajauksessa odottaisi silti parempia perusteluja. Paulaharjun kielessä on varmasti myös muita »yleisiä» ja »luonteeltaan dominoivia» syntaktisia piirteitä. Hakola ei liioin millään lailla todista, että valitut piirteet olisivat Paulaharjun kielessä tyyppillisempiä ja enemmän dominoivia kuin muiden samanaikaisten, samantapaisia aiheita käyttävien kirjailijoiden. Ne epäsystemaattiset havainnot ja hajaesimerkit, joita hän esittää esim. Järventauksen ja Kiannon appositioista ja emfaattisista nominatiiveista, eivät kerro mitään näiden syntaksin piirteiden yleisyysuhteista. Entä miten esitettyjen perustelujen kanssa sopii yhteen se, että tekijä emfaattista nominatiivia koskevassa luvussa s. 129 valittelee esimerkkien vähälukuisuutta ja että saalis otoksessakin (s. 147) on jäänyt perin vähäiseksi? Erityiset valintojen perustelut toivoisi näkevänsä myös siksi, että tutkimuksen dispositio on sangen hajanainen. Ei ole löytynyt näkökulmaa, josta käsin lauseeseen liittyneet irralliset ainekset, sanajärjestys ja referoimistavat muodostaisivat tutkimuskokonaisuuden. Keskittyminen kolmen sijasta yhteen kysymysryhmään olisi todennäköisesti tuottanut ehjemmän tuloksen ja enemmän uutta tietoa.

E erityisen oudolta tuntuu se, että lauseeseen liittyneistä irrallisista aineksista on tutkittaviksi valittu vain ns. itsenäinen appositio, erillinen emfaattinen nominatiivi ja parenteesi. Vaikuttaa siltä kuin Hakolalla olisi ollut mielessään kolme määritelmää, joiden mukaista esimerkiksi hän on käynyt poimimaan Paulaharjun teoksista. Lukijaa jääkin askarruttamaan se, mikä näin on jäänyt poi-

mimatta. On tietysti mahdollista, että itsenäinen appositio on Paulaharjun syntaksille tyyppilisempi kuin esim. irrallinen attribuutti, mutta lukijaa ei mitenkään vakuuteta asiasta. Käsittääkseni tutkijan, päästäkseen luotettavaan kuvaan Paulaharjun kielen irrallisista aineksista, olisi jonkinlaisella otosmenetelmällä rekisteröitävä ne kaikki ja katsottava sitten, mikä on tyyppillistä ja mikä ei. Materiaalipohjaisessa työssä olisi myös mahdollista tarkistaa Ravilan melko luonnosmaisesti esittämää irtoilmausten luokittelua; nyt Ravilan kategoriat on otettu apriorisina ja päädytty kovin kaavamaisiin ratkaisuihin. Yleensäkin perinnäinen lauseenjäsennys ei lauserakenteiden kiinteyttä tai irrallisuutta tutkittaessa tunnu kovin hedelmälliseltä lähestymistavalta.

Irrallisten ainesten käsittelyyn valitun metodin heikkoudet tulevat näkyviin erityisesti siinä, että määritelmät ja aineisto toistuvasti ovat ristiriidassa keskenään. Monin paikoin syntyy vaikutelma, että aineisto ja intuitio ovat olleet viemässä Hakolaa uusiin oivalluksiin mutta että puutteellinen aparatti on pakottanut jäämään puolitiehen. Oivallukset, joista toisenlaisen käsitteistön avulla olisi voinut syntyä uutta järjestelmällistä tietoa, ovat nyt johtaneet lähinnä ristiriitaisuuksiin. Jää lopulta melko epäselväksi, mitä Hakola appositioon, emfaattiseen nominatiiviin ja parenteesiin sisällyttää.

Apposition käsittelyn aluksi ilmoitetaan apposition olevan »johonkin lauseenjäsenen liittyvä ja sen käsitteisältöä tarkoittava selittävä lisä» (s. 75) ja siteerataan Erkki Itkosta, jonka mukaan appositioilla »ymmärretään ilmausta, joka lauseopillisesti samanarvoisena seuraa toista ilmausta tarkoittaen samaa esinettä tai asiaa kuin tämä» (s. 76). Esimerkistöstä kuitenkin ilmenee, että Hakola on appositioilla ymmärtänyt vain substantiiviseen ilmaukseen liittyvää substantiivista lisää. Erillinen emfaattinen nominatiivi määritellään »aiemmin käsitellyn itsenäisen apposition erään ryhmän, nimittäin 2.7:n, peilikuvaksi»; sen tuntomerkkeinä mai-

nitaan sijainti lauseen alussa, painokkuus ja irrallisuus (s. 127—128). Myöhemmin (s. 131—134) tulevat puheeksi pulmalliset suhteet esim. puhutteluihin ja huu-dahduksiin. Hakolan mukaan on kuitenkin olemassa myös sellaisia emfaattisia nominatiiveja, joiden »nominatiiviosat» esiintyvät »predikaattillisina lauseina» (s. 143—144). Esim.

Siinä on Pikku-Iskemä, siinä Iso-Iskemä, tuossa Karhakkakallio, tuossa Aironsärkemäkiivi, sitten Koskama — — ja Tyttären-pylsy. Kaikki vanhoja hyviä tuttuja.

Tulkinta on varsin yllättävä. Yllättävä on myös kategoria »lauseenloppuinen emfaattinen nominatiivi» (s. 145—146), varsinkin kun useimmat siitä annetut esimerkit voitaisiin katsoa appositioiksi (B 10 puhutteluksi). — Apposition ja parenteesin yhteyksiin Hakola kiinnittää huomiota s. 179—181 ja tulee siihen tulokseen, että appositio onkin parenteesin alalaji: »Tehdyt havainnot yhdistäen katson siis appositoiden kuuluvan parenteeseihin omana lajinaan» (s. 180). Mutta miksi tätä tietoa ei ole otettu huomioon tutkimuksen dispositiossa? Parenteesin Hakola Ravilaan ja Erkki Itkosen yhtyen määrittelee »lauseeksi, tavallisimmin itsenäiseksi päälauseeksi, joka katkaisee jonkin toisen lauseen kieliopillisen yhteyden» (s. 158). Määritelmän kannalta outoa on, että hän kuitenkin käsittelee parenteesina myös itsenäisiä, jopa kappaleen-alkuisia virkkeitä (s. 181—184).

Sanajärjestyksen poikkeusilmiöinä tulevat puheeksi lauseenloppuinen ja lauseenalkuinen predikaatti sekä lauseenalkuinen kieltosana. Kokonaisuukvaa Paulaharjun sanajärjestyksestä tai »poikkeusilmiöiden» asemasta kokonaisuudessa ei tämän käsittelyn perusteella synny, varsinkaan kun »poikkeuksellisten» ja »normaalien» sanajärjestyksen lukumääräisistäkin suhteista ei anneta tietoja. Perusvirhe tässä luvussa on kuitenkin se, että sanajärjestystä tutkitaan ottamatta lainkaan huomioon sellaisia tekijöitä kuin lauseen pituus ja lauseen laatu. Esim.

kaksisanaiset, vain subjektin ja predikaatin sisältävät lauseet on käsittäkseni kaikissa tapauksissa ollut pakko tilastoida »sanajärjestykseltään poikkeukselliseksi», koska predikaatti ei voi olla muualla kuin lauseen lopussa tai lauseen alussa. Eksistentiaalilauseita ei ole erotettu ei-eksistentiaalisista, transitiivilauseita intransitiivisista, subjektittomia lauseita subjektillisista jne. Erityisesti esitys kärsii siitä, että eksistentiaalilauseita ei ole erotettu omaksi ryhmäkseen. Näin nähdään »poikkeuksellisuutta» sielläkin, missä kyseessä on eksistentiaalilauseen normaali sanajärjestys. Eksistentiaalilauseessahan predikaatti yleensä käy ennen »subjektia»; ellei lokaalista tms. adverbialia jostakin syystä ole mukana, predikaatti luonnostaan on lauseen alussa (vrt. esim. Aimo Hakanen, Sananjalka 14 s. 43—). Hakolan esimerkistöissä lauseenalkuisen predikaatin esimerkeistä suuri osa — ellei suorastaan valtaosa — on eksistentiaalilauseita, joissa poikkeuksellista on enintään se, että lauseet eivät ala adverbialilla vaan suoraan predikaatilla. Sen sijaan että toteaisi kysymyksen olevan eksistentiaalilauseista, Hakola etsii erikoiselyksiiä sellaisille sanajärjestyksille kuin esim.

Seuraa sen jälkeen omituinen näytös. Olikin heti tullut suuri siika. (S. 231.)

S. 234 hän selitystä keksimättä panee merkille, että erityisesti verbit *olla* ja *saattaa* toistuvat lauseenalkuisina predikaateina »manceisesti».

Predikaatin yleisen lauseenloppuisuuden Paulaharjun alkutuotannossa Hakola lukee karjalan vaikutukseksi ja katsoo kirjailijan karjalaisuuden tavoittelussa eksyneen hyperkorrektisuuteenkin (s. 220—223). Näin saattaa hyvin olla. Lukija jää kuitenkin epäuskoiseksi, koska karjalan sanajärjestyksestä ei esitetä mitään sen enempää kirjallisuuteen kuin laskelmiin-kaan perustuvia tosiasiatietoja. »Vertailu dokumenttiteosten kielinäytteisiin» (s. 222—223) on liian subjektiivinen ja ylimalkainen lähde kelvataksaan yksityiskoh-

taisten päätelmien perustaksi. Entä mikä on se »länsisuomalainen, kotopohjainen sanajärjestys» (s. 223), josta Paulaharju on luopunut?

Omassa otsikkokappaleessaan s. 232—233 tarkastellaan epäsuoran sanajärjestyksen esiintymistä eräiden konjunktioiden alkamissa lauseissa. Kappaleeseen sisältyy eräänlainen hyökkäys niitä kielenkäytön opaskirjoja vastaan, joissa tuomitaan epäsuomalaiseksi *ja, mutta ja vaan*-konjunktioiden jälkeinen mekaaninen inversio. Hakola todistelee Paulaharjun esimerkein, että näiden konjunktioiden jäljessä inversiokin käy laatuun. Sitähän toki eivät kielenhuoltajatkaan kiistä. Inversiolla vain tässäkin tapauksessa yleensä on jokin syntaktinen tai semanttinen peruste. Näin on Paulaharjunkin esimerkeissä lukuun ottamatta paria kolmea, joissa tosiaan näyttäisi olevan kyseessä vierasmallinen mekaaninen inversio (A 134, 137, 152; päätelmien teko ilman kontekstin tukea on tosin epävarmaa). Mutta kummempaa seuraa: »Yhdistävinä konjunktioina ovat tavallisesti esitetyt *mutta, vaan, ja*-konjunktiot sekä uutena *taikka*. Käsiteltävän inversion toiseksi uudeksi piirteeksi olen materiaalistani todennut sen ilmiön, että periaatteellisesti samanlaatuinen rakenne [!] esiintyy myös sivulauseen yhteydessä [!]» (s. 232). Sitten luetellaan esimerkkejä varsinkin *että, kun, jos, vaikka*-konjunktioilla alkavista sivulauseista, joissa eri syistä on käänteinen sanajärjestys. Joukossa on eksistentiaalisia sivulauseita, esim.

Ja jos sattuu samoille maille toinen hirvas, syntyy heti hurja tappelu, — —.
Kun sattui saalis näkyviin, ukko kohahti, kohotti arinansa ja — —.

On myös lauseita, joissa predikaatti muista syistä on ennen subjektia, esim.

— —, ja minkä miehet niittivät, sen naiset haravoivat, vaikka niittivät entisaikaan naisetkin.

Hakola luetteli huolellisesti Paulaharjun teokset, joista hän on pannut merkille

alisteisen konjunktiolauseen epäsuoraa sanajärjestystä, ja puntaroi, ovatko ne samoja, joista esimerkistöissä on rinnastuskonjunktion jälkeistä inversiota. Sitten seuraa päätelmä ja käytännön sovellus:

Epäilyksettä on alueeltaan näin rajallisen syntaksin [!] ilmiöllä jokin erityistehtävä. Tämä funktio erottuukin Paulaharjun kielessä selkeänä tyylipiirteenä: kysymyksessä on aina referaatin luonteinen esitys, ts. inversion syntaktisena tehtävänä on ilmaista relata refero -esitystapa. Päälauseissa tämä piirre on vielä voimakkaampi kuin sivulauseissa, mutta näissäkin se on selvä; piirteen vahvuuden erilaisuus johtuu todennäköisesti pää- ja sivulauseen yleisestä erilaatuisuudesta. Tämänlaatuinen inversio saa aikaan vanhavastavan ja kansanomaisen tyylipiirteen; yksin Paulaharjun tuotanto osoittaa ilmiön kiintoisaksi tyylipiirteen aiheuttajaksi ja niin ollen tutkimisen arvoiseksi. Mainitussa opaskirjassa [Pulkkinen Asiasuomen opas] on nähtävästi kompastuttu juuri »byrokraattisuuteen»: julistukset, asetukset, oikeudenpäätökset, selostukset, uutiset ja myös suullinen kansanperinne ovat nimenomaan relata refero -tyyppiä. Tässä käsitelty sanajärjestystyyppi on tyylin kannalta käyttökelpoinen ase, ja koska se tuomitaan juuri sanomalehtimiehille osoitetussa tekstissä, olisi ollut aiheellista selvittää ilmiön pohjimmainen luonne sille ammattikunnalle, jonka tehtävänä ennen kaikkea on materiaalisia referoiminen. (S. 233.)

Olen referoinut lyhyttä kappaletta pitkästi, koska siinä kärjistyvät eräät Hakolan teoksen keskeiset puutteet. Lähteiden käytön hataruutta osoittaa, että yleisesti tunnettuja opaskirjoja on luettu, ikään kuin niissä mikä tahansa minkä tahansa konjunktion jälkeinen inversio tuomittaisiin virheelliseksi. Tämä on johtanut sootaan tuulimyllyjä vastaan. Syntaktisten perustietojen puutteena on pidettävä sitä, että mm. lauseen eksistentiaalisuuden vaikutus sanajärjestykseen on jäänyt vaille kaikkea huomiota. Kohtalokkaaksi on tässä kappaleessa käynyt myös vertailumateriaalin puute. Jos tekijä olisi vähänkin katsellut, millaisia ovat muiden kirjailijoiden tai suomen yleiskielen lauseet, hän tuskin olisi tullut siihen hätäratkaisuun, että konjunktion jälkeisen in-

version tehtävänä on ilmaista referaattia.¹

Kirjan jäntevin osa on referaattia koskeva 6. luku, joskin asiassa on ansionsa myös Osmo Ikolalla. Hakola hieman muuntaa totuutta, kun hän s. 269 ilmoittaa käyttäneensä Ikolan Das Referat-teoksen dispositiota hyväkseen »yhdessä kohdassa», nimittäin epäsuoran esitystavan tempuksien käsittelyssä. Huomatakseni ainoa kohta, jossa Hakola selvästi poikkeaa Ikolan dispositiosta, on referaatin johtosanojen leksikaalinen tarkastelu (esim. s. 271—272). Yksityiskohtien valinnassa ja painotuksessa tietyt on eroja jo aineistojenkin erilaisuuden vuoksi, mutta runko ja käsitteistö ovat suoraan Ikolalta. Tästä varmistuakseen tarvitsee vain vilkaista Ikolan teoksesta asiaan kuin asiaan otettuja sitaatteja ja kyseisen luvun lähdeviiteluetteloa. Kun liikutaan näin täysin Ikolan varassa, tuntuu jokseenkin suhteettomalta joihinkin hänen yksityisiin lauseisiinsa kohdistuva jyrkkä, osittain aggressiivinenkin kritiikki (s. 280—281, 289—290, 291, 294—295). — Valmiisiin kehyksiin Hakola on kyllä sijoittanut omankin työnsä jälkiä. Esim. Paulaharjun tuotannon kokonaisluonnehdinta s. 268 on osuva, ja referaatin erilaisten johtosanojen vaikutusta tyyliin on analysoitu kiinnostavasti.

Hakolan aineisto on runsas, jopa ylenmääräinen. Vaikutelmakseni jäi, että Paulaharjun koko tuotanto on tarjonnut liian suuren aineiston käsiteltäväksi tämän disposition avulla. On jouduttu yleistyksiin ja yksinkertaistuksiin, jotka eivät tee oikeutta esim. eri teosten välisille eroille. Hakola on pyrkinyt saamaan eroja näkyviin vertaamalla keskenään Paulaharjun alku- ja lopputuotantoa (hänen terminologiassaan A- ja B-tuotantoa), mutta aivan ilmeiseksi käy, että keskenään erilaisia ovat yksityiset teokset, eivät ollenkaan niin selvästi tuotannon kronologiset

jaksot. Esim. piirre, joka on yleinen jossakin varhaisteoksessa, saattaa uudelleen voimistua muutamissa mutta ei kaikissa teoksissa myöhäistuotannon loppupuolella (ks. esim. lauseenalkuisten predikaattien frekvenssitaulukkoa s. 236—237). Vain erittäin harvojen piirteiden osalta on nähtävissä yhtenäinen kehityslinja.

Eri teosten sekä tuotannon alku- ja loppupuolen välisten erojen havainnollistamiseksi Hakola on laatinut tutkittujen piirteiden frekvenssiä kuvaavia taulukoita. Frekvenssit on laskettu 10 %:n otoksena, ja taulukot ovat aina samankaltaisia: teokset ilmestymisjärjestyksessä, kunkin kohdalla frekvenssi, sivumäärä ja suhdeluku. Sivumäärä tarkoittaa teoksen koko sivumäärää, suhdeluku näyttäisi olevan frekvenssin prosentuaalinen osuus sivumäärästä (lukuja ei selitetä). Tällainen suhdeluku on mielestäni epähavainnollinen; havainnollisempaa olisi ilmoittaa esim. tutkittavan piirteen keskimääräinen tiheys sivua kohti. Kielenilmiöiden »tyypillisyyttä» Paulaharjun tuotannossa luvut tietenkään eivät kuvaa, koska vertailulukuja asiaproosasta tai muiden kirjailijoiden tuotannosta ei esitetä. Pahin puute taulukoissa on kuitenkin se, että aina ei suinkaan ole selvää, mitä oikein on taulukoitu. Esim. lauseeseen liittyneiden irrallisten aines-ten määrittely ja jakaminen kolmeen kategoriaan on osoittautunut niin vaikeaksi, että apposition, emfaattisen nominatiivin ja parenteesin frekvenssejä kuvaaviin taulukoihin suhtautuu hyvin epäilevästi. Kaikkein pulmallisin on referaattien frekvenssitaulukko (s. 301). Hakola ei nimittäin lainkaan ilmoita, mitä hän on pitänyt referaatin yksikkönä: referaattia sisältävää lausetta tai virkettä, alkavaa referaattia pituuteen katsomatta vai mahdollisesti jotakin muuta. Pituudeltaanhan referaatti voi vaihdella vaikkapa sanasta kokonaiseen. lukuun. Joka tapauksessa

¹ Vrt. Hakolan omaa todistusta s. 268: »Samuli Paulaharjun koko tuotanto on referoitu a esitystä: hänen teoksensa koostuvat toisiinsa liitetystä, peräkkäisistä, sisäkkäisistä tai limitäisistä kertojen esityksistä tai näiden katkelmista.»

referaattien laskemisen on täytynyt olla hyvin vaikeaa. Entä miten frekvenssiluvut suhteutuvat siihen s. 268 ja muuallakin esitettyyn, varmaankin oikeaan käsitykseen, että Paulaharjun tuotanto oikeastaan kauttaaltaan referaattia? Ja tärkein kysymys: mitä frekvenssiluvut lopulta ilmaisevat itse tyylistä? Onhan selvää, että tyylin ilme esim. murreasuisessa dialogissa on toinen kuin partisiippirakenteen muotoisessa referaatissa tai eläyty-misesityksessä.

Kirjan sivumäärää paisuttamassa on varsin kehällistäkin tekstiä. Elämäkerrallinen osa on turhan laaja; siihen sisältyy mm. sanomalehti Pohjalaisen historiikki, jolle sopiva julkaisupaikka olisi ollut esim. jokin maakunnallinen aikakauskirja. Tarpeetonta on käydä läpi kaikkea sitä kirjallisuutta, mitä Paulaharjun nuoruudessa on ollut saatavilla Kurikan lainakirjastosta ja Jyväskylän seminaarin kirjastosta, kun kerran ei tiedetä, missä määrin Paulaharju on sitä käyttänyt. Erittäin turhalta tuntuu Paulaharjun ja Tuomolan Hailuodon-kuvausten kansatieteellisten yksityiskohtien vertailu (s. 72—73). Sen todistamiseksi, että lauseenloppuinen predikaatti Paulaharjun tuotannossa on karjalaisuus, olisi pitänyt esittää jotakin muuta kuin yksityiskohtainen kuvaus kirjailijan matkareiteistä (s. 218—220). Paljon tilaa on tuhlautunut suoriin lainauksiin alussa mainituista Ikolan, Itkosen ja Haversin teoksista ja Ravilan artikkeleista; yleensä lähdeviitteet riittäisivät osoittamaan, kenen terminologiaa seurataan. Yllättävää on se, että tekijä kirjallisten tuotteiden syntaksia tutkiessaan toistuvasti käyttää kriteerinä »ääneen lausumisen tapaa» (esim. s. 132, 133, 138, 148, 149, 159, 162, 168, 176, 181—182). Hän esimerkiksi yrittää erottaa erillisen emfaattisen nominatiivin ns. teemallisesta nominatiivista sävelkulun perusteella (s. 133) ja todistelee parenteesi-ilmausten irrallisuutta lausepainon, paussien, lausemelodian ja tempon avulla (s. 176). Luentaa toki voitaisiin käyttää syntaksin tutkimuksen apuna, mutta siihen tarvit-

taisiin koehenkilöitä ja mittausvälineet. Hakola näyttäisi nojautuvan vain subjektiiviseen tulkintaansa, ainakaan hän ei muuhun viittaa. Samanlaista subjektiivisuutta on s. 225—227, missä on luokiteltu lauseita sen mukaan, mitä lauseenjäseniä predikaatin lauseenloppuisuus tähdentää. (Vrt. esim. Valkaman menettelystä, Tutkimus Johannes Linnankosken »Pakolaisten» tyylistä s. 116—119.)

Terminologiaa tekijä paikoin käyttää yleisestä käytännöstä poikkeavasti. Niinpä hän nimittää esiintymiä esiintymisiksi (esim. s. 165), egosentrisiä ilmauksia egosentrisiksi seikoiksi (s. 290—), väitelauseita tiedottaviksi lauseiksi ja tahtomuslauseita pyynnöiksi (s. 277—). Arvostuksiaan ja emootioitaan hän ilmaisee voimakkaammin, kuin kielitieteellisessä kirjallisuudessa viime aikoina on ollut tapana (esim. s. 68, 74, 133, 293, 295, 306). Paikoin tyyli puuroutuu, mitä havainnollistakoon seuraava esimerkki:

Lauseenloppuista predikaattia esiintyy sivulauseissa yleisesti ja tasaisesti koko tuotannossa. B-tuotannossa sivulauseityyppi on lauseenloppuisista esiintymistä miltei yksinomainen, niin että olen tutkimuksessa luonnehtinut B-tuotantoa ilmiön perusteella homogeeniseksi. Tätä luonnehdintaa on syytä käyttää koko tuotannon suhteen, kun tarkoitetaan vain sivulauseitausten lauseenloppuisia esiintymiä. (S. 243—244.)

Kirjassa on edustava kuvitus ja kaunis kansi.

Päivi Rintala

Nykysuomen kehitys

PAAVO PULKKINEN *Nykysuomen kehitys*. Katsaus 1800- ja 1900-luvun kirjakeleeseen sekä tekstinäytteitä. Tietolipas 72. Jyväskylä 1972. 216 s.

Kirjasuomen historian yliopisto-opetuksessa ovat pitkään olleet ongelmana varhaisnykysuomen ja nykysuomen kausi. Kokoamalla yksin kansiin pääasiat siitä,